

ברווז משוייש בישראל: סיכום עונת קינון 2022

אוגוסט 2022
יפעת ארצי

הברווז המשוייש, *Marmaronetta angustirostris* מוגדר עולמית כמין רגיש (Vulnerable) ובאזור כמין בסכנת הכחדה (Endangered)^{1,4} בשל פגיעה נרחבת בבתי הגידול הלחים באזור תפוצתו. מאז 2003 מבוצע מעקב מפורט אחר המין בעמק החולה בתקופת הקינון. עם התרחבות איזורי הקינון בישראל², התרחב הניטור לקבלת תמונה ארצית על היקף הקינון.

להלן תוצאות עונת קינון 2022 והשוואה לשנים קודמות.

תמונה 1: נקבה עם 10 אפרוחים

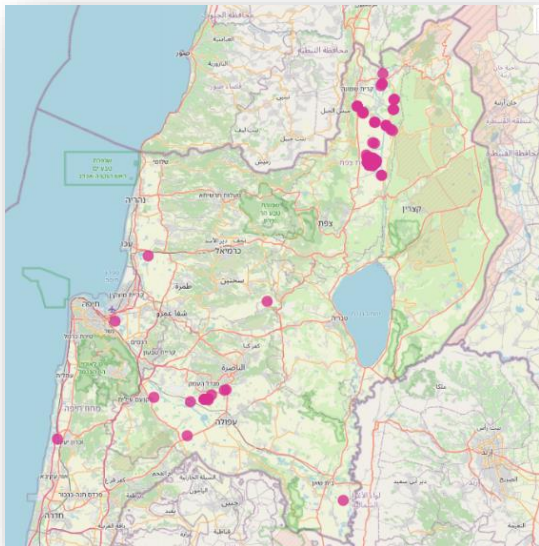
שיטות

ניטור יזום לאיתור קינון ברווזים משויישים בוצע בעמק החולה ובעמק יזרעאל (יורם מלכה, איתי שמשון ויפעת ארצי). בנוסף נכללו תצפיות אקראיות באזורים אחרים, של פקחים ושל צפרים (ב-eBird).

אופן הניטור: בתחילת יוני בוצעה תצפית ראשונה בכל בתי הגידול הלחים להם פוטנציאל לקינון ברווזים משויישים, על מנת לאתר נוכחות בוגרים וכן משפחות מקדימות. תצפית שניה התקיימה בסוף יוני- תחילת יולי בכל האתרים בהם נצפו ברווזים משויישים בתצפית הראשונה, על מנת לתעד מספר משפחות, גודל דבוקות (brood), ומספר צעירים כולל. בשל בעיות גישה לחלק מהאתרים סביר שהנתונים בסיכום הם הערכת חסר.

תוצאות

נוכחות ברווזים משויישים בוגרים תועדה בקיץ 2022 בכל עמקי הצפון (מפה 1): באזורים בהם מתקיים קינון (חולה, נטופה, יזרעאל וזבולון), וכן נוכחות קייצית של בוגרים בבריכות נשר, בעמק המעינות, בעמק חרוד ובחוף כרמל. זוהי עדות להמשך תהליך התרחבות האוכלוסייה בישראל.

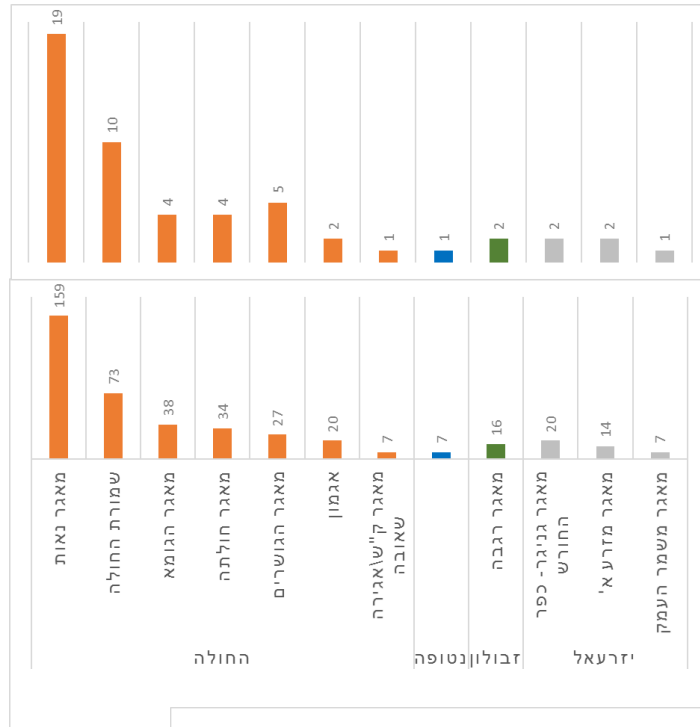
מפה 1: נוכחות ברווז משוייש בחודשי הקיץ (מאי-אוגוסט) עונת 2022

גודל אוכלוסייה מקננת

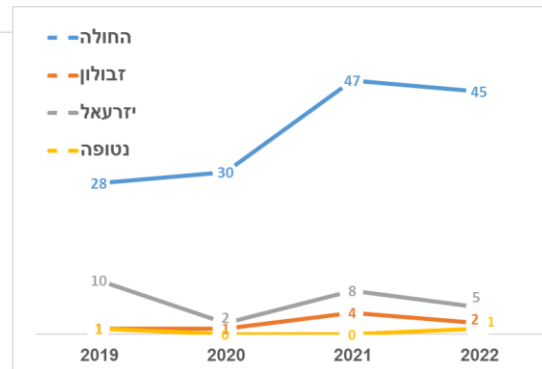
רוב המשפחות נצפו במהלך חודש יוני, פרט לשמורת החולה, שם הקינון היה מעט מאוחר יותר (אמצע יולי).

במסגרת ניטור זה נצפו בקיץ 2022 בישראל 53 משפחות משויישים, ולהם 422 אפרוחים, בארבעה אזורים: החולה, נטופה, זבולון ויזרעאל (איור 1, טבלה 1 בנספח). עיקר הקינון חל בעמק החולה, עם 85% מהמשפחות והאפרוחים שנצפו בארץ.

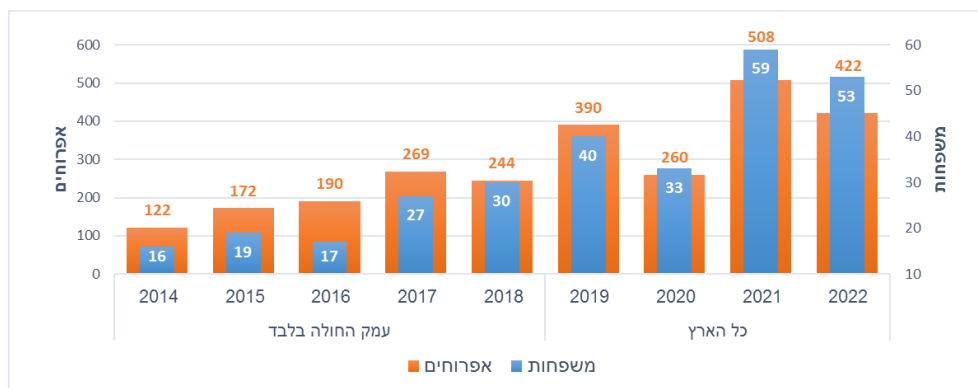
היקף הקינון בארץ גבוה מהמתועד בשנים 2019-2020 (איור 2, 3), ומעט נמוך משנה שעברה, שהיתה שנת שיא. בנוסף תועדו בוגרים בקיץ גם באתרים בהם אין עדיין קינון, סימן אפשרי להתרחבות הקינון לאזורים אלה בעתיד.

איור 1: מספר אפרוחים (גרף תחתון) ומספר משפחות (גרף עליון) שנצפו בכל גוף מים, עונת קינון 2022

איור 2: מספר משפחות ברווז משוייש בעמקי הצפון, שנים 2019-2022

איור 3: קינון ברווז משוייש בישראל, שנים 2014-2022. איסוף הנתונים עד 2018 כלל רק את עמק החולה.

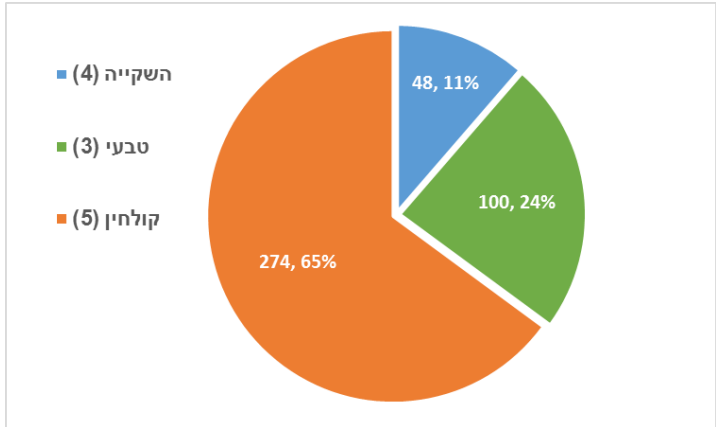
בחירת בית הגידול

קינון ברווזים משויישים תועד בשלושה סוגים של בתי גידול: טבעיים (שמורת החולה, אגמון החולה ובקעת נטופה), מאגרי קולחין מדופנים ביריעות פלסטיק, ומאגרי השקיה עם תשתית עפר.

בדומה לשנים קודמות, גם העונה קינון ברווז משוייש בישראל התבסס על בתי גידול מלאכותיים ובייחוד במאגרי קולחין, בהם נצפו 65% מהזוגות ומהאפרוחים בישראל (איור 4). קינון ברווזים משויישים חל בעיקר במאגרי קולחין אשר יש בתחומם צמחיית גדה המאפשרת מקום מסתור לקן, כמו מאגר נאות מרדכי ומאגר הגושרים (תמונה 2).

נראה כי היצע המזון הוא הגורם המשפיע ביותר על עיתוי הקינון ובחירת בית הגידול⁶. תזונת האפרוחים מתבססת על חסרי חוליות קטנים במים (זחלי ימשושיים, סרטניים), אשר מצויים בשפע במאגרי קולחין. בנוסף, הגידור של מאגרי הקולחין מונע כניסת טורפים, יתרון נוסף לקינון משויישים במאגרי קולחין על פני אתרים טבעיים.

במאגר הגומא (בעמק החולה), בו מותקנים פאנלים סולאריים צפים ופאנלים קרקעיים על רוב הסוללות, בוצע תיאום עם היזם לצורך הבטחת המשך קינון הברווזים המשויישים: הושארה בריכת צד, נשמרה הצמחייה למרגלות המאגר וכן נתיב מקשר (ללא כיסוי פאנלים) שיאפשר צעידת האפרוחים מאזור הקינון אל מי המאגר. במאגר זה קיננו השנה 4 זוגות (בדומה לשנה שעברה), ונראה כי הפאנלים על הדפנות לא הפריעו למהלך הקינון, ואלו הצפים לא פגעו בשחיית הברווזים במאגר.

איור 4: מספר אפרוחים שנצפו בעונת קינון 2022 בסוגים שונים של גופי מים: מאגרי השקיה, גופי מים טבעיים ומאגרי קולחין (המספר ליד סוג גוף המים מציין בכמה אתרים שונים נצפה קינון).

תמונה 2: צמחייה בבריכת חימצון, מאגר הגושרים

ספרות מצוטטת

1. אלון, ד., ומירוז, א. (2002). הספר האדום של החולייתנים בישראל, פרק העופות (עורכים: פרבולוצקי א. ודולב, ע.). הוצאת רשות הטבע והגנים והחברה להגנת הטבע.
2. יואב פרלמן (2013). ברווזים נדירים דוגרים בישראל - סיכום ניטור קיץ 2013. פרסום של רשות הטבע והגנים והחברה להגנת הטבע.
3. אורון, ט., וגייסיס, ג. (2005). סיכום סקר ברווזים משויישים בעמק החולה 2003-2004. העזנייה 3 : 37-46
4. מרוז א, וין ג, לבינגר ז, שטייניץ ע, הצופה א, חביב א, פרלמן י, אלון ד, לידר נ. (2017). הספר האדום של העופות בישראל. החברה להגנת הטבע ורשות הטבע והגנים. נגיש מ: <https://aves.redlist.parks.org.il>
5. קינון ברווז משוייש בישראל: סיכום עונת 2020. יפעת ארצי, פרסום פנימי, רט"ג.
6. Green, A. J. 2000. The habitat requirements of the Marbled Teal (*Marmaronetta angustirostris*), Ménétr., a review. In: Comín, F. A.; Herrera, J. A.; Ramírez, J. (ed.), *Limnology and aquatic birds: monitoring, modelling and management*, pp. 147-163. Universidad Autónoma del Yucatán, Mérida.

נספח

טבלה 1: קינון ברווז משוייש בעונת 2022

צופה	תשתית	סוג גוף מים	אפרוחים	משפחות	
			358	45	עמק החולה
	טבעית	טבעי	20	2	אגמון
יפעת ארצי	פלסטיק, פאנלים סולאריים צפים	קולחין	38	4	מאגר הגומא
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	27	5	מאגר הגושרים
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	34	4	מאגר חולתה
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	159	19	מאגר נאות
בן ענבר	עפר	השקיה	7	1	מאגר ק"שואגירה שאובה
יורם מלכה	טבעית	טבעי	73	10	שמורת החולה
			16	2	עמק זבולון
איתי שמשון	פלסטיק	קולחין	16	2	מאגר רגבה
			41	5	עמק יזרעאל
יפעת ארצי	עפר	השקיה	20	2	מאגר גניגר-כפר החורש
יפעת ארצי	עפר	השקיה	14	2	מאגר מזרע אי
אבנר רינות	עפר	השקיה	7	1	מאגר משמר העמק
eBird	טבעית	טבעי	7	1	בקעת נטופה
			422	53	סה"כ